Rural Development Strategies
Homepage: https://rdsj.torbath.ac.ir
Vol. 13, No. 1, 2026, p. 25-46

Bibliographic Analysis of Rural Livability with Emphasis on Entrepreneurship

Shekoufeh Moamelvand[1], Pegah Moridsadat[1]* and Aliakbar Anabestani[1]

1- Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

A R T I C L E INFO
Article type:
Research Article
Article history:
Submitted: 3 May 2025
Revised :23 June 2026
Accepted: 25 July 2026
Available Online: 29 July 2026
Keywords:
Bibliometric Analysis
Livability
Entrepreneurship
Rural Areas
VOSviewer

A B S T R A C T
Rural liveability is a crucial concept in the literature of sustainable development, encompassing various dimensions such as economic, social, physical, and environmental aspects. Access to decent jobs and income for rural populations stands out as a key indicator of rural liveability. Therefore, rural entrepreneurship has been emphasized as a means to achieve these indicators. On the other hand, improving rural liveability by creating conducive entrepreneurial environments can pave the way for entrepreneurial development. Thus, rural liveability, as both an objective and a tool for rural entrepreneurship, should be considered a focal point for researchers.This study aims to perform a bibliometric analysis of research in the field of rural liveability and entrepreneurship. The research adopts an applied approach and utilizes documentary methods for data collection. Data were gathered from the Scopus database for the period between 1990 and 2025 using keywords such as "rural liveability," "rural entrepreneurship," and "rural areas," resulting in a collection of 340 documents analyzed through VOSviewer software. The co-occurrence analysis of keywords revealed that most studies have concentrated on rural entrepreneurship, while the topic of liveability has only gained attention since 2021. Additionally, there is a research gap in studies that simultaneously address rural entrepreneurship and liveability. China and the United States are leading countries in this thematic field, while Iran, with 9 scientific documents, ranks 12th among 73 active countries. In terms of co-authorship, China holds the top position, whereas Iran's collaborative efforts with researchers from other countries are notably weak, placing it at 71st rank globally.

Cite this Article:
Moamelvand, S., Moridsadat , P., and Anabestani, A. (2026). Bibliographic Analysis of Rural Livability with Emphasis on Entrepreneurship. *Rural Development Strategies, 13*(1), 25-46. https://doi.org/10.22048/rdsj.2026.520395.2236.

Corresponding author email: p_moridsadat@sbu.ac.ir

Print ISSN: 2383-2657 Online ISSN: 2383-1995
https://doi.org/10.22048/rdsj.2026.520395.2236

© 2026, University of Torbat Heydarieh. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی
جلد۱۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۵ ص. ۴۶-۲۵
Homepage: https://rdsj.torbath.ac.ir

تحلیل کتابشناختی زیست‌پذیری روستایی با تأکید بر کارآفرینی

شکوفه معمل وند[۱]، پگاه مریدسادات[۱*] و علی اکبر عنابستانی[۱]

۱- گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳ اردیبهشت ۱۴۰۴
تاریخ بازنگری: ۲ تیر ۱۴۰۵
تاریخ پذیرش: ۳ مرداد ۱۴۰۵

کلمات کلیدی:
تحلیل کتابشناختی
زیست‌پذیری
کارآفرینی
نواحی روستایی
VOSviewer

چکیده

زیست‌پذیری روستایی یکی از مفاهیم حائز اهمیت در ادبیات توسعه پایدار است که ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیط زیستی را شامل می‌شود. دسترسی روستاییان به شغل و درآمد شایسته، از شاخص‌های کلیدی زیست‌پذیری روستایی هستند. لذا کارآفرینی روستایی برای تحقق این شاخص‌ها مورد تأکید قرار گرفته است. از سویی بهبود زیست‌پذیری روستایی با تأمین بستر مناسب کارآفرینانه می‌تواند زمینه توسعه کارآفرینی را فراهم کند. بنابراین زیست‌پذیری روستایی به عنوان هدف و وسیله‌ای برای کارآفرینی روستایی باید مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد. براین مبنا هدف پژوهش حاضر، تحلیل کتابشناختی مطالعات حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و روش گردآوری داده‌ها اسنادی است. برای گردآوری داده‌ها در پایگاه داده‌های علمی اسکوپوس، در بازه زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۵، با کلمات کلیدی زیست‌پذیری روستایی، کارآفرینی روستایی، نواحی روستایی اقدام شد که در نهایت ۳۴۰ سند استخراج و با نرم افزار VOSviewer مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحلیل هم رخدادی واژگان کلیدی پژوهش نشان داد تمرکز مطالعات بیش‌تر بر کارآفرینی روستایی بوده و موضوع زیست‌پذیری از سال ۲۰۲۱ به بعد مورد توجه قرار گرفته است. همچنین شکاف پژوهشی در مطالعاتی که به صورت همزمان موضوعات کارآفرینی و زیست‌پذیری روستایی را مورد توجه قرار دهند وجود دارد. چین و ایالات متحده آمریکا کشورهای پیشرو در این زمینه موضوعی هستند و ایران با ۹ سند علمی، بین ۷۳ کشور فعال در این حوزه در رتبه ۱۲ ام قرار گرفته است. به لحاظ هم نویسندگی، چین در بالاترین جایگاه قرار دارد و ایران به لحاظ همکاری مشترک با محققان سایر کشورها بسیار ضعیف و در رتبه ۷۱ قرار دارد.

نحوه ارجاع دهی به مقاله: معمل وند، ش.، مریدسادات، پ.، عنابستانی، ع. ا. (۱۴۰۵). تحلیل کتابشناختی زیست‌پذیری روستایی با تأکید بر کارآفرینی. راهبردهای توسعه روستایی، ۱۳(۱)، ۴۶-۲۵. https://doi.org/10.22048/rdsj.2026.520395.2236

مقدمه

امروزه تلاش برای زندگی مطلوب چه در شهر و چه در روستا به یک مسئله کلیدی در سراسر جهان تبدیل شده است. اما موانع برای دستیابی به شرایط مطبوع زندگی در نواحی روستایی بیشتر از شهرهاست، با این استدلال که در غالب روستاها علی‌رغم داشتن مواهب طبیعی و فرهنگی گسترده،

نویسندهٔ مسئول: p_moridsadat@sbu.ac.ir

چاپی: ۲۶۵۷-۲۳۸۳ شاپا الکترونیکی: ۱۹۹۵-۲۳۸۳
https://doi.org/10.22048/rdsj.2026.520395.2236

حقوق مولفین به نویسندگان و حقوق ناشر به انتشارات دانشگاه تربت حیدریه داده شده است. این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License) در دسترس شما قرار گرفته است. برای جزئیات این لیسانس، از آدرس https://creativecommons.org/licenses/by/4.0 دیدن فرمائید.

از امکانات مناسب زیست با کیفیت در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همچون کمبود خدمات بهداشتی _درمانی، اداری، رفاه و آموزشی، که از اصلی‌ترین عامل توسعه یافتگی نواحی روستایی است بهره‌مند نبوده و معمولاً در زمره‌ی مناطق محروم به شمار می‌آیند (چالموس[1]،۲۰۲۴). این محرومیت‌ها و معضلات که ریشه‌های آن، به عدم زیست‌پذیری مناسب نواحی روستایی باز می‌گردد، سبب مهاجرت‌های گسترده‌ی روستاییان به شهرها برای جستجوی کار و زندگی بهتر شده و در نتیجه ضمن بروز مشکلات متعدد در شهرها، ناپایداری سکونتگاه‌ها در این گونه مناطق را بیش از پیش دامن زده است. در دهه‌های اخیر بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاستگذاران توسعه، پارادایم توسعه‌ی پایدار را برای مقابله با محرومیت‌ها و چالش‌های پیش روی سکونتگاه‌های روستایی مطرح نموده و در این چارچوب بر مباحث مرتبط با پایداری از جمله زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها اعم از شهری و روستایی تأکید کرده‌اند (علینقی پور و همکاران،۱۴۰۰؛ قراگوزلو و شوقی ،۱۳۹۷).

زیست‌پذیری از مفاهیم نسبتاً نوین در حوزه‌ی برنامه‌ریزی روستایی بوده، که به دنبال تمرکز بر ارتقای کیفیت زندگی روستاییان، مورد توجه قرار گرفته است (خراسانی، ۱۳۹۵). این مفهوم زیرمجموعه‌ای از پایداری است که مستقیماً بر ابعاد فیزیکی، اجتماعی- اقتصادی و روانی زندگی مردم تأثیر می‌گذارد و دربرگیرندهٔ مجموعه‌ای از ویژگی‌های اکتسابی محیط است که آن را به مکانی مطلوب، مناسب و جذاب برای زندگی، کار و بازدید همهٔ مردم تبدیل می‌کند. این ویژگی‌ها به دو دستهٔ عینی (دسترسی به زیرساخت‌های شهری، امنیت، گزینه‌های مختلف جابه‌جایی و حمل ونقل، مسکن، سلامت و امکانات بهداشتی، تفریح، فضاهای عمومی جذاب و فرصت‌های اقتصادی) و ذهنی- روانی (حس تعلق به مکان، هویت محلی، سرمایه‌ی اجتماعی، هم بستگی، عدالت، صمیمیت و راحتی) طبقه‌بندی می‌شود. (سلیمانی مهرنجانی و همکاران، ۱۳۹۵). بر این مبنا، از آنجا که عوامل متعدد اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی در بهبود شرایط زندگی فرد و جامعه دخیل می‌باشند، زیست‌پذیری مفهومی پیچیده بوده و مطلوب و نامطلوب بودن هر یک از این عوامل و زیر مجموعه‌های آن از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر متفاوت خواهد بود(آدام و همکاران [2]،۲۰۱۷) علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته در راستای تعریف مفهوم زیست‌پذیری روستایی و شاخص‌های آن، اما بیش‌تر مطالعات انجام شده پیرامون زیست‌پذیری، متمرکز بر شهرها بوده و نواحی روستایی را کم‌تر مطمح نظر قرار داده است. این در حالی است که توجه به ابعاد زیست‌پذیری روستایی و ارتقای آن‌ها از یک سو می‌تواند موجب شکل‌گیری احساس تعلق به یک مکان خاص شود و حس اجتماع محلی را پیرامون موضوعات مختلف ترغیب کند و از سوی دیگر، جهت برنامه‌ریزی و مدیریت بهتر محیط‌های روستایی به کار برده شود(رکن الدین افتخاری و همکاران،۱۳۹۷). با وجود این، به طور کلی زیست‌پذیری روستایی همانند شهری، پدیده‌ای چند بعدی و کل‌نگر بوده و از طریق تعامل میان عوامل محیط زیستی (حفظ تنوع محیط طبیعی و حفاظت از منابع و غیره)، اجتماعی (جلوگیری از فقر و اختلافات طبقاتی و غیره) و اقتصادی (اشتغال گسترده، مبارزه با بیکاری؛ افزایش سطح درآمد؛ ارتقا بهره‌وری؛ و غیره) حاصل می‌شود (کوی و همکاران[3]، ۲۰۲۴؛ کال[4]، ۲۰۱۱).در این میان عامل اقتصاد، به عنوان فراهم‌کننده مشاغل و درآمد، یاری‌گر تداوم حیات بوده و تواناسازی مردم برای تأمین نیازهای پایه (خوراک، پوشاک، مسکن) و نیز نیازهای سطوح بالاتر مانند آموزش، بهداشت و تفریح را سبب می‌شود (ویسی ناب و همکاران، ۱۳۹۸).

1- Challoumis

2-Adam
3- Cui
4-Kaal

بر این اساس اشتغال و درآمد مناسب روستاییان و بهره‌مندی ایشان از کار شایسته و پایا، از جمله مهم‌ترین مشخصه‌ها و معیارهای زیست‌پذیری روستایی است. در این چارچوب شناسایی و یا خلق فرصت‌های جدید و بهره‌برداری از آن‌ها توسط روستاییان توانمند کارآفرین و کارآفرینی روستایی در تناسب با ظرفیت‌های موجود، برای ارتقاء زیست‌پذیری و تحقق توسعه پایدار روستایی حائز اهمیت فراوانی است (علینقی پور و همکاران،۱۴۰۰؛ شاهانی و همکاران، ۱۴۰۳). و لذا به عنوان یکی از مهم‌ترین تلاش‌های توسعه روستایی نظر محققان را به خود معطوف داشته است. در تعریف کارآفرینی روستایی، اگر چه از منظر محققان مختلف تعاریف زیادی ارائه شده است و هنوز اجماعی وجود ندارد ولی می‌توان کارآفرینی روستایی را ایجاد یک بازار جدید، استفاده از یک فناوری جدید و یا ایجاد یک سازمان جدید در محیط‌های روستایی که محصولی نوآورانه معرفی کند، تعریف کرد. همچنین کارآفرینی روستایی به سرمایه‌گذاری اطلاق شده که در یک منطقه روستایی مستقر باشد، از افراد محلی استفاده کند و خدمات محلی را به‌کار گیرد و ارائه دهد و جریان درآمدی برای محیط روستایی ایجاد کند. در برخی تعاریف نیز بر خلق ارزش تمرکز شده و از این منظر، کارآفرینی روستایی نه تنها برای افراد روستایی بلکه برای روستاها ارزش می‌آفرینند (معصومی و رضایی مقدم[1]،۲۰۲۲). در بیان اهمیت کارآفرینی روستایی به جایگاه آن در مواردی نظیر راهبردی مناسب برای مبارزه با فقر و نگاهداشت ثروت در جوامع کم‌درآمد، ایجاد اشتغال با سرمایه نسبتاً کم، توسعه یک سرمایه‌گذاری مشترک توسط افرادی که مهارت‌های گوناگونی کسب می‌کنند، ایجاد تجارت‌های کوچک در یک جامعه، کمک به افراد محلی برای مشارکت در اقتصاد، افزایش سرمایه‌گذاری و پس اندازهای محلی، استفاده از محصولات محلی، بهبود بهره‌وری منابع محلی، کمک به تأمین بهداشت و سلامت محلی، جلوگیری از اغتشاشات و ناآرامی‌ها در روستا و در مجموع بهبود مسائل اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی روستا و ارتقا کیفیت زندگی روستاییان اشاره شده است (شهبازی و کاملی، ۱۴۰۲).

بر این مبنا، بهبود زیست‌پذیری روستایی در پاسخ به چالش‌های متعدد پیش روی جوامع روستایی ناشی از تغییرات گسترده اقتصادی- اجتماعی، رشد شهرنشینی، مهاجرت روستا-شهری و کاهش جمعیت روستایی به ویژه جوانان، تغییرات سریع فناوری، ضعف دسترسی نواحی روستایی به مواهب توسعه و غیره امری ضروری است و لذا مطالعه و پژوهش در این حوزه موضوعی، در عرصه بین‌المللی مورد توجه محققان قرار گرفته است. در این راستا با توجه به جایگاه کارآفرینی به عنوان هدف و وسیله‌ای برای ارتقای زیست‌پذیری، پژوهش حاضر به دنبال بررسی وضعیت و تحلیل کتاب‌شناختی مطالعات حوزه زیست‌پذیری در نواحی روستایی با تأکید بر کارآفرینی، به منظور شناسایی وضعیت توجه به این مفاهیم در ادبیات موجود، نویسندگان و کشورهای برتر در این حوزه، همکاری بین پژوهشگران و سازمان‌های مطالعه کننده و نیز روند توجه به این مطالعات در بازه زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۵ و خوشه‌بندی مطالعات صورت گرفته در این راستا مبنی بر روابط بین واژگان و شناسایی شکاف‌های پژوهشی در این حوزه است.

مرور ادبیات پژوهش

زیست‌پذیری، علی رغم تکرار آن در ادبیات آموزشی و حرفه ای، واژه‌ای مبهم است که در شرایط مختلف به طور متفاوتی به کار می‌رود. با این حال، توجه روز افزون دانشگاهیان و متخصصان که درگیر مسائل زیست‌پذیری هستند، نیاز به درک روشنی از زیست‌پذیری، به طور کلی و زیست‌پذیری شهری و روستایی به طور خاص را آشکار کرده است(کال ،۲۰۱۱). آمریکا را می‌توان بستر حضور و گسترش ایده

1- Masoomi & Rezaei-Moghaddam

زیست‌پذیری قلمداد کرد. واژه زیست‌پذیری برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ توسط اداره ملی هنرها، به منظور دستیابی به ایده‌های برنامه‌ریزی شهر مد نظر آنان به کارگرفته شد و به دنبال آن توسط سایر مراکز و سازمان های تحقیقاتی نظیر اداره حفاظت محیطی که مطالعات گسترده‌ای در خصوص زیست پذیرترین شهرهای آمریکا انجام داده است، مورد بهره‌برداری قرار گرفت. زیست‌پذیری مفهومی کلی است که با برخی از مفاهیم و اصطلاحات دیگر همچون پایداری، کیفیت زندگی، کیفیت مکان و اجتماعات سالم مرتبط است(نوریس و پیتمن[1]،۲۰۰۰). از آنجا که مفهوم زیست‌پذیری چند بعدی است، هنوز برخی از نویسندگان معتقدند که توضیح آن ممکن نیست و برخی دیگر آن را به پیاز تشبیه کرده‌اند که به ظاهر ساده اما فریبنده است؛ زیرا دارای چندین لایه می‌باشد و اگر لایه‌ها از هم جدا شود و تنها پوست پیاز باقی بماند شکل اولیه آن ناپدید خواهد شد. لذا ما قادر به درک کلیت آن نخواهیم بود (آدام و همکاران،۲۰۱۷).

مروری بر ادبیات زیست‌پذیری حاکی از آن است که این مفهوم شامل سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی _فرهنگی و محیطی و دو بعد فرعی کالبدی _فضایی و مدیریتی _نهادی بوده که ارزیابی و بهبود هر بعد به نوبه خود در دستیابی به سکونتگاه‌های زیست پذیر لازم و ضروری است(علینقی پور و همکاران،۱۴۰۰). یک جامعه زیست‌پذیر جامعه‌ای است که ساکنان آن دسترسی آسان به فرصت‌ها و منابع را دارند، از مسکن مقرون به صرفه، مدارس متنوع، فرصت‌های شغلی در نزدیکی محل سکونت، منابع اجتماعی، گزینه‌های غذایی سالم و مقرون به‌صرفه و سرگرمی که موجب ارتقای زیست‌پذیری یک جامعه می‌شود، بهره‌مند هستند. بنابراین سکونتگاه‌های روستایی از جمله مکان‌هایی هستند که به جهت حفظ روستاها به عنوان لکه‌های حیات و نبض اقتصاد ملی و ممانعت از مهاجرت و خالی شدن روستاها، توجه به زیست پذیر بودن آنها ضروری است (خراسانی ،۱۳۹۵).

زیست‌پذیری روستایی به عنوان یک مفهوم پیچیده در ادبیات توسعه پایدار، شامل ابعاد مختلفی از جمله کیفیت زندگی، رفاه اجتماعی، وضعیت اقتصادی، محیط زیست و فرهنگ در جوامع روستایی است. درواقع زیست‌پذیری روستایی به معنای توانایی یک روستا برای فراهم آوردن شرایط مطلوب زندگی برای ساکنان خود است به طوری که این شرایط به حفظ و تقویت منابع طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آن منطقه کمک می‌کند(قراگزلو و شوقی ،۱۳۹۷). از دیدگاه نظری، زیست‌پذیری روستایی به معنای حفظ تعادل میان رشد اقتصادی و حفاظت از منابع طبیعی تعریف شده و به عنوان بستر توسعه پایدار در مناطق روستایی شناخته می‌شود. پژوهش‌های بین‌المللی مدل‌های توسعه روستایی مبتنی بر مشارکت جامعه، فناوری‌های نوین و رشد کارآفرینی را به عنوان راهکاری برای ارتقای زیست‌پذیری روستایی معرفی کرده‌اند (کوی و همکاران،۲۰۲۴).

در ارتباط با کارآفرینی تعاریف متعددی در کتاب‌ها و مقالات ارائه شده است. از دیدگاه صاحب نظران فعالیت کارآفرینانه می‌تواند شامل توسعه یک محصول جدید تا ایجاد یک فرایند اثر بخش باشد. کارآفرینی را به عنوان فرایند توسعه محصولات یا بازارهای جدید و اساس کارآفرینی را با دو عامل فرصت و تمایل به کارآفرین شدن تعیین می‌کنند (حیدری ساربان و مجنونی توتاخانه،۱۳۹۱). کارآفرینی روستایی همانند کارآفرینی برای افراد مختلف معانی متفاوت دارد اما بدون توجه به بعد معناشناسی، تعریف ساده کارآفرینی روستایی این گونه است "کارآفرینی در نواحی روستایی". در تعریفی کامل‌تر کارآفرینی روستایی عبارت از تلاش برای خلق ارزش از طریق شناسایی فرصت کسب‌وکار، مدیریت خطر پذیری متناسب با آن فرصت و بسیج کردن منابع انسانی، مادی و مالی لازم برای ایجاد کسب‌وکار در نواحی

1 -Norris &Pittman

روستایی است (احمد پورداریانی و عرفانیان،۱۳۸۶). مطابق با تعریف ورتمن[1] (۱۹۹۵) ، کارآفرینی روستایی عبارت از ایجاد کسب‌وکاری جدید که تولیدات جدیدی ارائه کند یا بازار جدیدی به وجود آورد، یا فناوری نوینی را در محیط روستایی به کارگیرد. بطور کلی کارآفرینی شهری و روستایی از لحاظ مفهوم و فرایند تفاوت چندانی ندارند. مثلا نوآوری جز لاینفک هر دو نوع کارآفرینی می‌باشد و شاید بتوان گفت اختلاف آن‌ها بیشتر در شیوه اجرا و محیط فعالیت است (حجی پور و همکاران ۱۴۰۰؛ مریدسادات و افتخاری ،۱۳۹۷).

در بسترسازی توسعه کارآفرینی، عوامل مختلفی تاثیرگذار هستند. این عوامل را می‌توان به دو گروه کلی محیطی و فردی تقسیم کرد. از دیدگاه لرد کیپاندایز(۲۰۰۲)[2] توسعه کارآفرینی، اعم از شهری و یا روستایی، به عوامل متعدد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، محیطی، زیرساختی و نهادی بستگی دارد. نظر به آنکه نواحی روستایی با مشکلاتی چون کمبود امکانات، زیرساخت‌ها و دسترسی محدودتر، مسائل اقتصادی از جمله درآمد و پس‌انداز پایین و کمبود سرمایه، تمایل کم‌تر سرمایه گذاران، مؤسسات و مشاوران کسب‌وکار و حامیان مالی به کارآفرینی در این نواحی، سطح پایین‌تر سواد، تمایل جوانان به مهاجرت و غیره روبرو هستند، توسعه و کارآفرینی روستایی با چالش‌های متعددی روبروست (مریدسادات و معمل‌وند ،۱۳۹۸). بر این اساس می‌توان دریافت در حالی‌که توسعه کارآفرینی به عنوان یکی از شاخص‌های زیست‌پذیری مطرح است، همچنین می‌تواند با تأمین عوامل بسترساز و فراهم آورنده فضای کارآفرینانه، موجب ارتقا کارآفرینی روستایی شود. از این رو در سال‌های اخیر مطالعات مختلفی در حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی انجام شده که به تبع آن محققانی به بررسی کتاب‌شناختی این مطالعات پرداخته‌اند. در این راستا می‌توان به پژوهش حمدی‌پور و سعادی‌راد (۱۳۹۷) اشاره کرد. ایشان با استفاده از روش‌های علم سنجی به تحلیل مصورسازی ساختارعلمی مطالعات حوزه کارآفرینی بر اساس مستندات موجود در پایگاه داده WOS[3] طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ پرداختند. یافته‌های حاصله نشان داد که در این بازه زمانی کشور ایالات متحده امریکا با انتشار ۵۹۱۵ مدرک(۲۴ درصد) رتبه نخست را در تولید علم حوزه کارآفرینی به خود اختصاص داده است و در رتبه‌های بعدی انگلستان و جمهوری خلق چین قرار دارند. همچنین مطابق نتایج به دست آمده تعداد تولیدات علمی با موضوع کارآفرینی با سرعت بالایی در آینده رشد خواهد داشت و برآورد کردند که فراوانی تجمعی بروندادهای علمی این حوزه در سال ۲۰۲۵ تقریباً پانزده برابر سال ۲۰۱۵ خواهد شد. در تحقیقی دیگر، آموسی و همکاران (۱۴۰۳)، به مرور نظام‌مند و تحلیل علم سنجی پژوهش‌های علمی در حوزه توسعه کارآفرینی سبز پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که علایق پژوهشگران و به تبع تعداد مقالات منتشر شده در این حوزه، به ویژه در سال‌های اخیر، روند صعودی داشته است. همچنین با توجه به روند پایین تولیدات علمی کشور ایران در این حوزه، در ایران، با توجه به اهمیت توسعه کارآفرینی سبز، بر ضرورت توسعه مطالعات در این حوزه برای پرکردن خلاءهای تحقیقاتی تأکید نموده‌اند. اشکانی و یداللهی‌فارسی (۱۴۰۳) در پژوهش خود در حوزه بازاریابی کارآفرینانه از سه روش تحلیل زوج کتاب‌شناختی، هم‌استنادی و هم‌واژگانی استفاده و روند تأثیر مقاله‌ها، نویسندگان، مجله‌ها و مؤسسه‌ها بررسی کردند. بدین منظور، اطلاعات ۲۷۳ مقاله منتشره در بازه ۱۹۷۶ تا ۲۰۲۴ از پایگاه داده WOS استخراج و تحلیل شد. نتایج نشان داد که تحقیقات حوزه‌ی بازاریابی کارآفرینانه به سه دستهٔ اصلی «مفهوم بازاریابی کارآفرینانه»، «بازاریابی کارآفرینانه در عمل» و «گرایش کارآفرینانه و بازارگرایی» طبقه‌بندی می‌شود. همچنین در سال‌های اخیر مفهوم بازاریابی کارآفرینانه حوزه‌ی درحال

1- Wertman ,1995
2- Lord Kippandays,2002
3- Web of Sience(WOS)

رشدی بوده است و پژوهشگران برای بررسی دقیق‌تر این حوزه باید مفاهیمی همچون گرایش کارآفرینانه و بازارگرایی را در پژوهش‌های آتی خود درنظر گیرند. علاوه بر این یافته‌های تحقیق احمدی و حسین‌پور (۱۴۰۳) نشان داد که در دو دهه‌ی اخیر پژوهش‌های حوزه کارآفرینی رشد چشم‌گیری داشته است و پژوهشگران زیادی در تولیدات علمی آن نقش داشته‌اند. نتایج مربوط به تحلیل هم‌واژگانی نشان داد بیش از ۳ هزار مفهوم در حوزه‌ی پژوهش‌های کارآفرینی در ایران مطرح‌شده و مفاهیم «کارآفرینی سازمانی»، «آموزش کارآفرینی» و «نوآوری» بیش‌ترین فراوانی را در بین کلیه‌ی مفاهیم داشته است. همچنین زوج‌های مفهومی «کارآفرینی سازمانی- فرهنگ سازمانی»، «کارآفرینی سازمانی- نوآوری»، «کارآفرینی سازمانی- مدیریت دانش»، «نوآوری- خلاقیت» و «کارآفرینی روستایی- توسعه ی روستایی» بیش‌ترین هم‌رخدادی را داشته‌اند. نتایج این پژوهش تصویر کلانی از مباحث مطرح‌شده در پژوهش‌های این حوزه را ارائه داد و مشخص شد مفاهیم و خوشه‌های دانش کارآفرینی در ایران بر اساس مقالات این حوزه با آنچه در سطح جهانی هست، فاصله چندانی ندارد و پژوهشگران ایرانی نیز حوزه‌های مستعد کارآفرینی را در پژوهش‌های خود مورد توجه قرار داده‌اند. همچنین با توجه به عدد تراکم شبکه، مفاهیم در ارتباط قابل قبولی با هم هستند و در پژوهش‌های کارآفرینی نوعی همگرایی مفهومی وجود دارد. علاوه بر این، لوسیا و مواکاسانگولا[1] (۲۰۲۳)، به تحلیل علم‌سنجی پژوهش‌های کارآفرینی در دوران همه‌گیری COVID-19 پرداخته‌اند. نتایج تحلیل ۳۸۲ مقاله علمی نشان می‌دهد که این پژوهش‌ها بر چهار خوشه موضوعی شامل (الف) کارآفرینی و مدیریت بحران، (ب) کارآفرینی اجتماعی و شبکه‌های همکاری، (ج) کارآفرینی و نیات کارآفرینانه، و (د) کارآفرینی و اقدامات تطبیقی در مواجهه با همه‌گیری COVID-19 متمرکز بوده‌اند.

بر اساس نتایج این پژوهش با وجود تأثیرات منفی قابل توجه همه‌گیری بر کارآفرینی، نوآوری، تحول دیجیتال، تاب‌آوری و سازگاری، قابلیت‌های پویا و یادگیری سازمانی، شبکه‌های همکاری، حمایت‌های دولتی و رویکردهای مشتری محور به کارآفرینان کمک کرده‌اند تا با بحران مقابله کنند. این مطالعه بر نقش فناوری‌های دیجیتال، خودکارآمدی، تاب‌آوری سازمانی، کارآفرینی اجتماعی و آموزش کارآفرینی در توسعه کسب‌وکارهای کوچک در دوران پس از همه‌گیری تأکید می‌کند (لوسیا و مواکاسانگولا، ۲۰۲۳). در پژوهش دیگر که توسط فان تان (۲۰۲۱) با هدف ایجاد شبکه‌ها و نقشه‌ها در کارآفرینی اجتماعی بر اساس بررسی سیستماتیک ۱۳۶۱ نشریه از پایگاه WOS انجام شد، نتایج نشان داد که در سال‌های اخیر کارآفرینی اجتماعی مورد توجه روز افزون جامعه دانشگاهی قرار گرفته و موضوعی است که به حوزه‌های مختلفی از جمله اقتصاد، مدیریت، آموزش، جامعه شناسی، روان شناسی مربوط می‌شود. در این مطالعه به طور خاص، از سه روش تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی شامل زوج کتاب‌شناختی، تحلیل هم استنادی و هم واژگانی استفاده شد و تأثیرگذارترین انتشارات، نویسندگان، مجلات و کلید واژه‌ها شناسایی شدند فان تان[2](۲۰۲۱) در بررسی الگوی کتابشناختی آموزش کارآفرینی به تحلیل شبکه هم رخدادی و هم استنادی کلمات کلیدی، مبتنی بر ۷۷۲۶ سند بازیابی شده از پایگاه داده اسکوپوس[3] پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از تعداد استنادات دانشگاهی اندک و ارتباط ضعیف موضوع آموزش کارآفرینی با نظریه‌های یادگیری است. همچنین ارتباط کارآفرینی با محیطهای یادگیری مادام العمر، آموزش حرفه‌ای و مشاوره شغلی در ادبیات کمیاب است. در همین راستا سایر شکاف‌های شناسایی شده برای تحقیق شامل بررسی جامع یادگیری تجربی، فرایندهای یادگیری پیشرفته و

1- Lwesya & Mwakasangula,

2 -Phan Tan
3- SCOPUS

آموزش برای نوآوری بوده‌اند (کاکوریس و جورجیادیس[1]، ۲۰۱۶).در همین راستا مطالعاتی نیز به تحلیل مطالعات موجود در حوزه زیست‌پذیری، در چارچوب روش‌های علم سنجی پرداخته‌اند. مولایی قلیچی و همکاران (۲۰۲۵)، در مطالعه خویش با استفاده از کتاب‌سنجی وضعیت پژوهش‌های حوزه زیست‌پذیری شهری را تحلیل کرده‌اند. هدف اصلی مقاله شناسایی روندهای رو به رشد، خوشه‌های موضوعی اصلی و همچنین شناسایی زمینه‌های پژوهشی جدید در حوزه زیست‌پذیری شهری، بر اساس داده‌های حاصل از پایگاه WOS ، بوده است که با استفاده از ابزارهای پیشرفته تحلیل علم‌سنجی شامل نرم‌افزارهای VOSviewer و نیز تحلیل کتابشناختی R۲ تحلیل شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که از سال ۲۰۱۱ به بعد تعداد مقالات منتشر شده در زمینه زیست‌پذیری شهری رشد چشمگیری داشته و علاقه علمی به این حوزه در حال گسترش است. نتایج همچنین نشان داد که پژوهشگران کشورهایی مانند آمریکا و چین بیش‌ترین سهم را در تولید پژوهش‌های مرتبط داشته‌اند و مفاهیمی مانند تاب‌آوری به عنوان زمینه‌هایی نوظهور برای پژوهش‌های آینده برجسته شده‌اند. خوسیری و همکاران(۲۰۲۵) با استفاده از ابزارهای پیشرفته کتابسنجی شامل VOSviewer و Sciento PY به تحلیل کتابشناختی ۲۲۹ مقاله منتشرشده در پایگاه‌های داده Scopus و WOS بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۴ اقدام کردند. در این مطالعه روند مطالعات حوزه زیست‌پذیری در طول دوره زمانی، کشورهای و نویسندگان پیشرو و نیز مقالات پراستناد مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصله نشان داد پژوهش‌های انجام شده درباره زیست‌پذیری عمدتاً وابسته به زمینه جغرافیایی خاص بوده و رویکردی منحصر به فرد در هر کشور دارد. علاوه بر این موضوعاتی نظیر حمل‌ونقل شهری، آموزش و تاب‌آوری کمتر مورد توجه قرار گرفته و نیاز به مطالعات عمیق‌تری دارند.

استرالیا، بریتانیا و هلند سه کشور پیشرو در این حوزه مطالعاتی بوده‌اند(خسیری و همکاران[3]، ۲۰۲۵). یاکین و میسنان[4] (۲۰۲۵) به تحلیل کتابشناختی رابطه محرومیت اجتماعی و زیست‌پذیری شهری بر اساس داده‌های مستخرج از پایگاه‌های داده Scopus و WOS با استفاده از نرم افزارVOSviewer اقدام کردند. در این تحقیق پیشرفت‌های حاصله در این حوزه علمی و مناطقی که در مطالعات مورد توجه بوده‌اند، بررسی شد. نتایج حاکی از روند افزایشی مطالعات این حوزه داشتند و کشورهای استرالیا، برزیل، شیلی و ایران پیشرو ترین کشورها در این حوزه مطالعاتی بوده‌اند.

مرور پیشینه مطالعاتی انجام شده در چارچوب علم سنجی، مرتبط با زمینه موضوعی کارآفرینی و زیست‌پذیری به صورت کلی و نیز در حوزه روستایی، حاکی از آن است که مطالعات انجام شده موضوعات کارآفرینی و زیست‌پذیری را به صورت مجزا مورد تحلیل کتابشناختی قرار داده‌اند و شکاف مطالعاتی به لحاظ پژوهشی که به‌طور هم‌زمان دو مفهوم کارآفرینی و زیست‌پذیری را به لحاظ کتابشناختی تحلیل و نقشه دانش آن را ترسیم کرده باشد، مشهود است. در این رابطه شایان ذکراست پژوهش‌های علم سنجی که کارآفرینی و زیست‌پذیری در فضای روستایی راحتی به صورت مجزا مورد توجه قرار داده باشند، صورت نپذیرفته است و لذا پژوهش حاضر با پر کردن این شکاف پژوهش، می‌تواند زمینه ارتقا پژوهش‌های این حوزه و به تبع برداشتن گامی مؤثر و نوین جهت بهبود زیست‌پذیری روستایی با تأکید بر کارآفرینی را فراهم آورد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر و به لحاظ روش توصیفی- تحلیلی و از نظر هدف کاربردی است که به تجزیه و تحلیل کتابشناختی

1- Kakouris & Georgiadis
2- bibliometrics R-package

3- Khusairy
4- Yekeen &. Misnan

پژوهش‌های حوزه زیست‌پذیری در نواحی روستایی با تأکید بر کارآفرینی می‌پردازد. روش گردآوری داده‌ها اسنادی و مبتنی بر پروتکل ورود و خروج PRISMA بوده است. مطالعات کتابسنجی یا کتابشناختی به بررسی اسناد علمی منتشر شده در نشریات معتبر علمی می‌پردازد که در این مطالعات از تولیدات علمی، اندازه گیری کمی به عمل می‌آید تا مشخص شود فراوانی پژوهش‌های هر کشور، نهاد، رشته علمی، نویسندگان و روند عملکردی هرکدام از آن‌ها چگونه است. پژوهشگران چه زمینه‌هایی را برای پژوهش خود برمی‌گزینند و چه زمینه‌هایی مورد غفلت واقع شده است (پوروشسب و کریمی زاده اردکانی، ۱۳۹۸). به بیان ژو و وانگ(۲۰۱۸)[1]، روش کتابشناختی روشی علمی برای درک تکامل زمانی یک حوزه پژوهشی است و به دلیل ایجاد ساختاری بدون سوگیری ذهنی مورد توجه محققان قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل کتابشناختی روشی بین رشته‌ای است که نقشه برداری از موضوعات پژوهشی در یک حوزه تحقیقاتی را امکان پذیر می‌نماید (خاصه و همکاران،۱۴۰۰؛ کریمی و نوروزی ،۱۳۹۹).

در پژوهش حاضر، به منظور گردآوری داده ها در پایگاه داده های علمی اسکوپوس[2]، در بازه زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۵ اقدام شد. برای استخراج اسناد از فرمول TITLE-ABS-KEY (rural AND areas) AND TITLE (rural AND livability) OR TITLE (rural AND entrepreneurship) استفاده شد که در نتیجه مجموعاً ۳۷۵ سند استخراج شدند. انتخاب پایگاه داده Scopus به دلایل (۱) پوشش دامنه وسیع از حوزه‌های تحقیقاتی، (۲) استخراج داده‌های استنادی دقیق و قابل‌اعتماد، (۳) استخراج داده‌های با کیفیت و (۴) امکان استخراج داده‌هایی با سابقه طولانی مدت بوده است. در ادامه حوزه های موضوعی مشتمل بر علوم اجتماعی، کسب و کار، مدیریت و حسابداری، اقتصاد و مالی، محیط زیست، کشاورزی و علوم زیستی، انرژی، علوم زمین، علوم تصمیم گیری، روانشناسی و چند رشته ای مورد انتخاب قرار گرفتند. همچنین انواع اسناد شامل مقاله، کتاب، فصل کتاب، مقاله کنفرانسی و مروری بوده و زبان اسناد انگلیسی در نظر گرفته شد که در نتیجه نهایتا تعداد ۳۴۰ سند در این حوزه موضوعی استخراج گردید(نمودار۱).

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده و مصورسازی و ترسیم نقشه‌های دانش مرتبط با این داده ها از نرم افزار VOSViewer استفاده شد. این نرم افزار توسط نیس جان ون اک[3] و لودو والتمن[4] در مرکز مطالعات علم و فناوری دانشگاه لایدن، به منظور مصورسازی چشم انداز علمی، توسعه داده شده است.

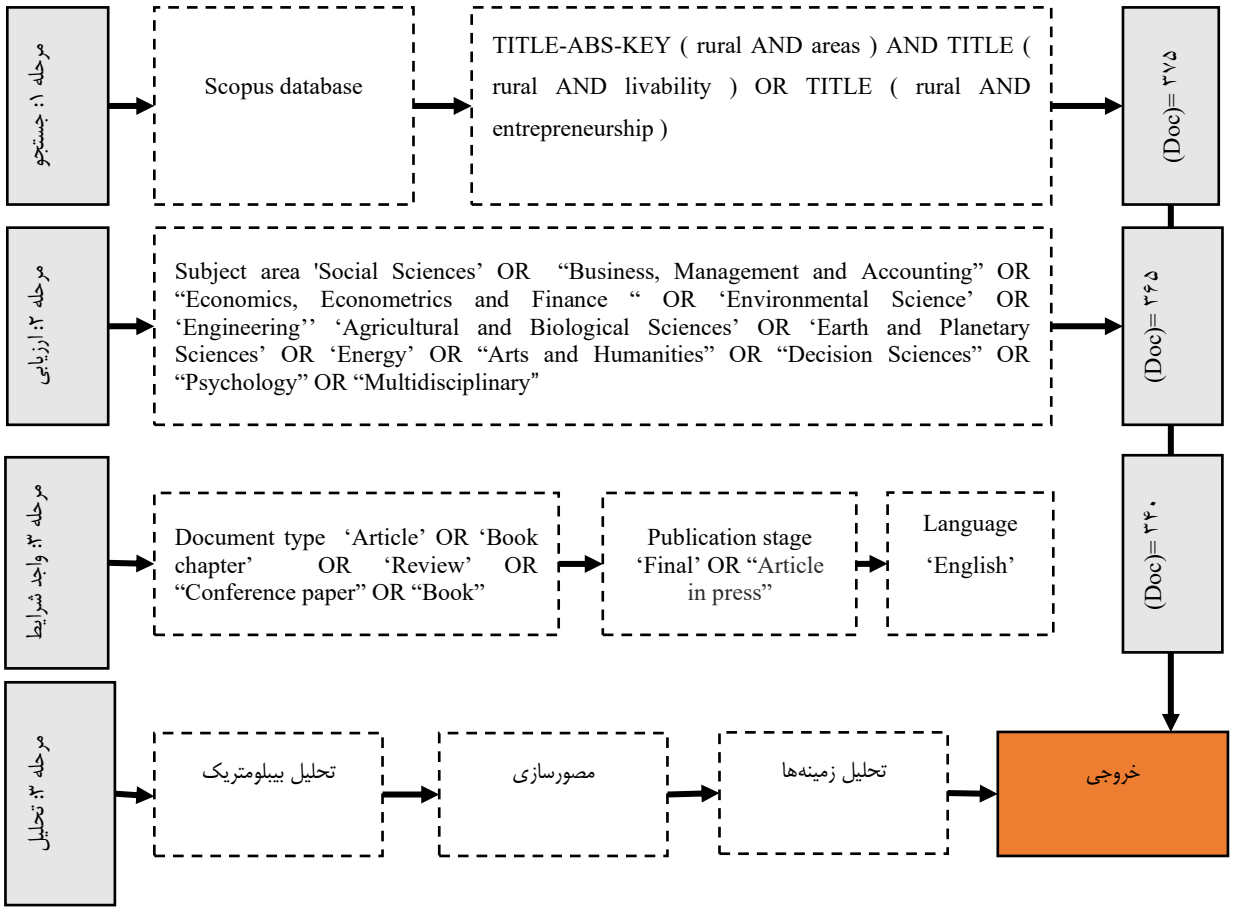
نتایج

پراکنش اسناد علمی مرتبط با زیست‌پذیری و کارآفرینی در نواحی روستایی

تعداد انتشار اسناد در یک حوزه علمی، در هر سال، شاخص مناسبی برای درک گرایش تکاملی در آن زمینه تحقیقاتی است(وانگ و همکاران[5]،۲۰۲۲). یافته‌های پژوهش حاضر، مبتنی بر داده‌های حاصل از پایگاه اسکوپوس، مطابق شکل (۱)، نمایانگر تحولات نشر اسناد علمی در سه ده اخیر و گویای افزایش توجه محققان در سطح بین‌المللی به این موضوع بوده است. این روند رو به فزونی تقریباً از سال ۲۰۰۸ آغاز شده و از سال ۲۰۱۸ با جهش روبرو شده است. تعداد این اسناد در سال ۲۰۲۴ با ۴۹ سند علمی در بالاترین میزان خود بوده است. نظر به اینکه گردآوری داده‌ها در انتهای فوریه سال ۲۰۲۵ صورت پذیرفته بر این اساس تا این زمان ۸ مقاله در سطح بین‌الملل منتشر شده است که بیانگر تداوم توجه محققان به این حوزه موضوعی است.

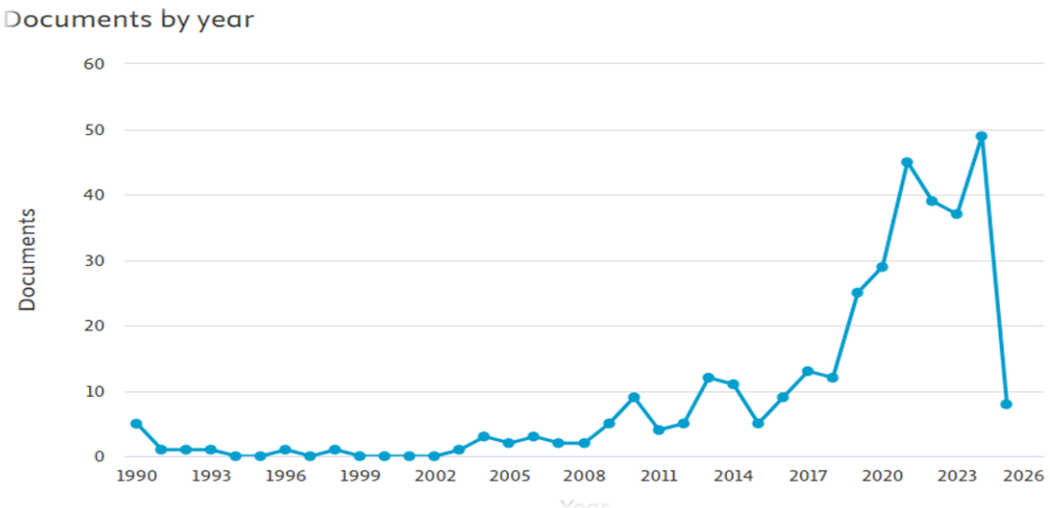
1- Xue & Wang
2- Scopus

3- Nees Jan Van Eck
4- Ludo Waltman
5 -Wang

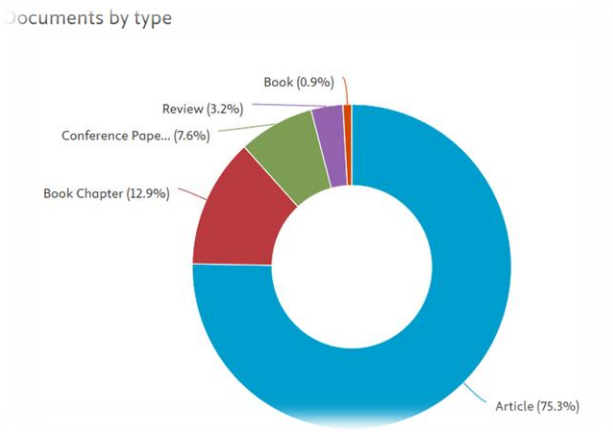
نمودار ۱- فرایند گردآوری و تحلیل داده های پژوهش در پایگاه داده اسکوپوس

Chart 1 - The process of collecting and analyzing research data in the Scopus database

شکل ۱- روند انتشار موضوعات تحقیقاتی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی در بازه زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۵ (مأخذ: اسکوپوس،۱۴۰۴)

Figure 1- Publication trend of research topics on rural viability and entrepreneurship between 1990 and 2025 (Source: Scopus, 2025)

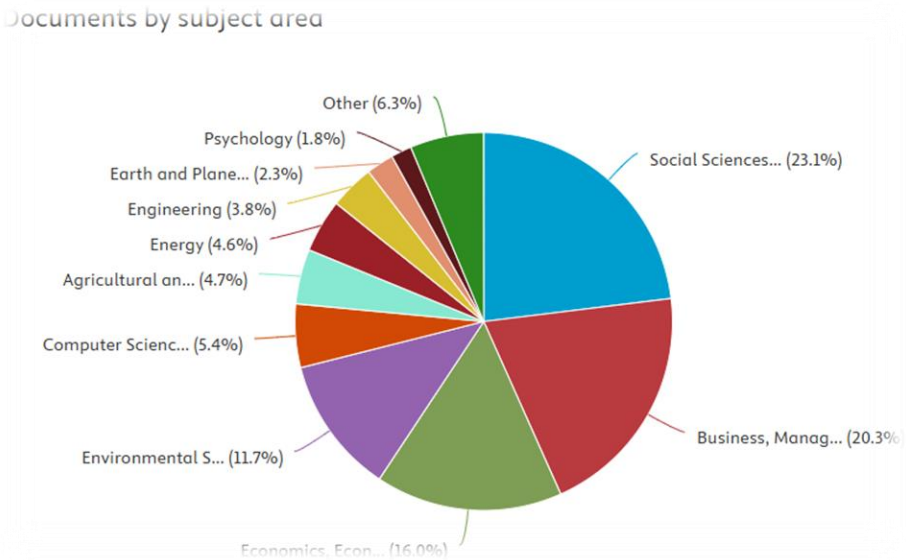
شکل ۲- درصد سهم انواع اسناد پژوهشی در حوزه تحقیقاتی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (مأخذ: اسکوپوس،۱۴۰۴)

Figure 2-Percentage of the share of different types of research documents in the research field of rural viability and entrepreneurship (Source: Scopus, 2025)

پراکنش انواع اسناد و زمینه‌های علمی مرتبط با زیست‌پذیری و کارآفرینی در نواحی روستایی

مبتنی بر یافته‌های حاصله، اسناد منتخب بر اساس نوع سند شامل ۲۵۶ مقاله پژوهشی، ۴۴ فصل کتاب، ۲۶ مقاله کنفرانسی، ۱۱ مروری و ۳ کتاب بودند که در شکل ۲، درصد سهم هر یک به نمایش درآمده است.

یافته‌های درج شده در شکل ۳، حاکی از درصد سهم هر یک از زمینه‌های موضوعی است که به مطالعه در حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی پرداخته‌اند. بر این اساس زمینه‌های علمی مختلفی به مطالعات زیست‌پذیری و کارآفرینی اقبال نشان داده‌اند که در این بین علوم اجتماعی با سهم ۲۳/۱ درصدی معادل با ۱۵۷ مقاله در بالاترین جایگاه قرار گرفته است. پس از آن حوزه‌های مدیریت و کسب‌وکار با ۲۰/۳درصد معادل با ۱۳۸مقاله و اقتصاد و مالی با ۱۶ درصد معادل ۱۰۹مقاله جایگاه‌های دوم و سوم را کسب کرده‌اند.

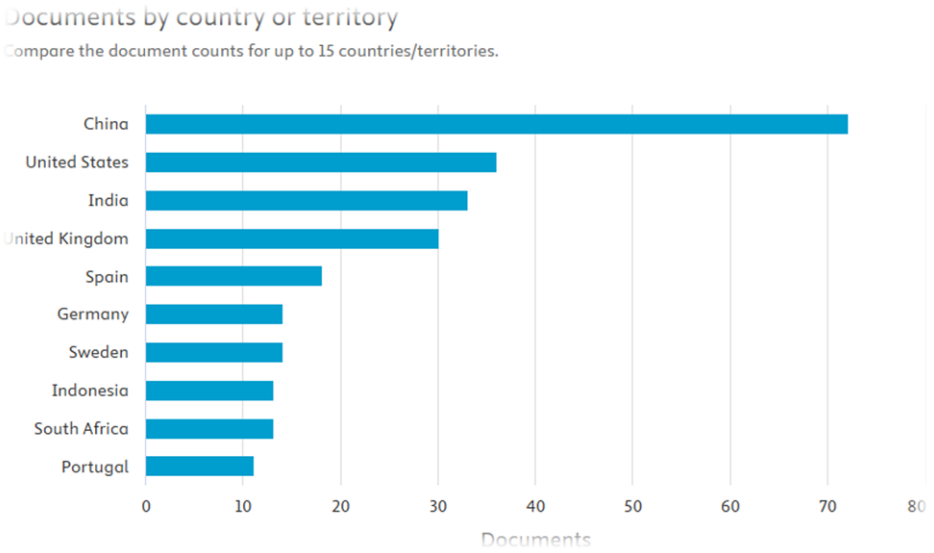

شکل ۳- درصد سهم انواع زمینه های موضوعی در حوزه تحقیقاتی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (مأخذ: اسکوپوس،۱۴۰۴)

Figure 3- Percentage share of various subject areas in the research field of rural viability and entrepreneurship (Source: Scopus, 2025)

کشـــورهای پیشـــرو در پژوهش‌هـــای زیســـت‌پذیری و کارآفرینی روستایی

مبتنی بـر یافتـه‌های پـژوهش حاضـر، در حـوزه موضـوعی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی، در مجموع ۷۳ کشـور اسـناد علمی منتشر کرده بودند که در این بین به ترتیب چـین، ایـالات متحده آمریکا و هندوستان با ۷۲، ۳۷ و ۳۳ سند در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند. در این راستا ایران با ۹ سند، رتبه ۱۲ را به خود اختصاص داده است. در شکل ۴، کشورهای حائز رتبـه‌های اول تا دهم نشان داده شده است.

شکل ٤- الویت بندی کشورهای پیشرو در پژوهش‌های زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (مأخذ: اسکوپوس،١٤٠٤)

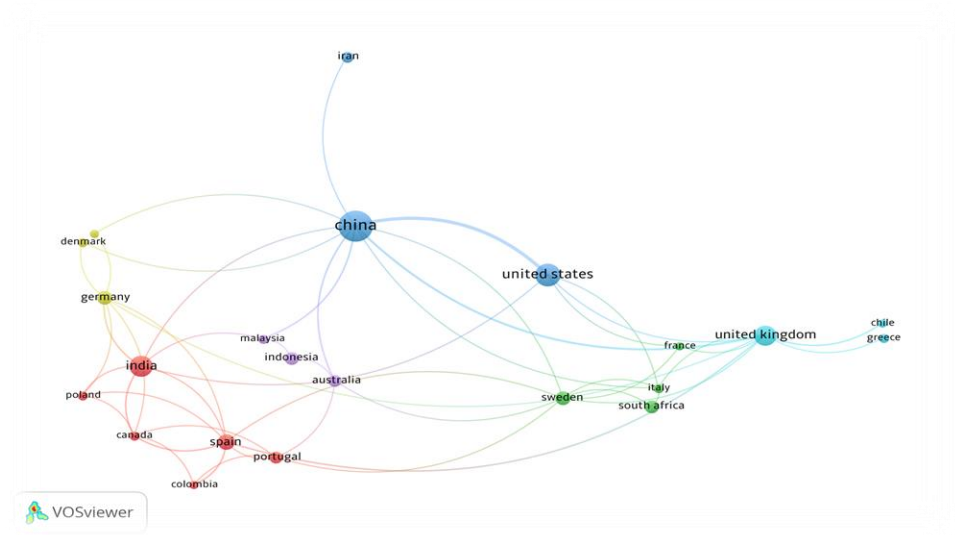
Figure 4 - Prioritization of leading countries in rural sustainability and entrepreneurship research (Source: Scopus, 2025)

در شکل (۵) نقشه تحلیل هم نویسـندگی اسـناد منتشـره در حـوزه زیسـت‌پذیری و کـارآفرینی روسـتایی بـر حسـب اسـامی کشورها و بر مبنای تعداد اسناد منتشره به تصـویر کشـیده شـده است. در تحلیل حاصله مشروط به در نظر گرفتن نشر حـداقل ۵ سند برای هر کشور، ۲۴ کشور از مجموع ۷۳ کشور فعال در این حـوزه موضـوعی وارد تحلیـل شـدند کـه پـس از تحلیـل هـم نویسندگی نهایتاً ۲۲ کشور با ۴۹ پیوند در ۶ خوشـه دسـته‌بندی شدند. در خوشه ۱ به رنگ قرمز، هند با ۳۱ سند در جایگاه برتـر قرار دارد. در خوشه ۲ به رنگ سبز سوئد با ۱۴ سند، خوشه ۳ بـه رنگ آبی چین با ۷۲ سند، خوشه ۴ بـه رنـگ زرد آلمـان بـا ۱۴ سند، خوشه ۵ به رنگ بنفش انـدونزی بـا ۱۳ سـند و نهایتـا در خوشه ۶ به رنگ فیروزه ای بریتانیا با ۳۰ سـند برتـر بـوده انـد. تحلیل مجموع قدرت پیوند[1] هم نویسندگی کشـورهای مختلـف مبین آن است که به ترتیب محققـان کشـورهای چـین، ایـالات متحده آمریکا، بریتانیا، اسپانیا و هندوسـتان بـه ترتیـب ۲۶، ۱۶، ۱۴، ۱۱ و ۹ پیوند، همکاری بالاتری با سایر محققان در کشورها دیگر را داشته‌اند.

در بررسی وضعیت ایران بر اساس تحلیـل هـم نویسـندگی، ایران در خوشه سوم در کنار کشورهای چـین و ایـالات متحـده آمریکا قرار گرفته است که به لحاظ همکاری مشـترک بـا سـایر نویسندگان، شبکه هم نویسندگی بسیار ضعیفی داشته اسـت بـه

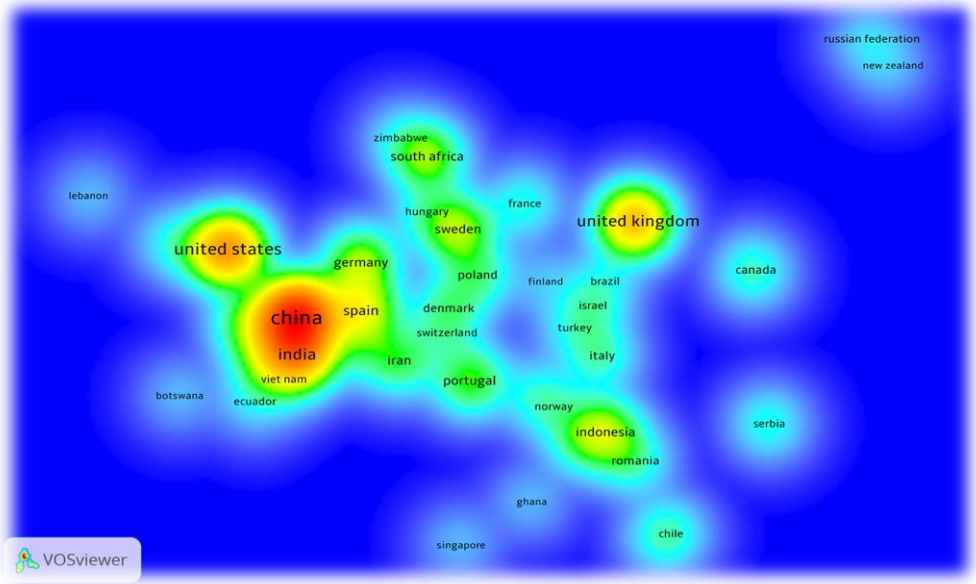
1- Total Link Strength

طوریکه تنها یک پیوند با کشور چین برای ایران وجود داشته و به لحاظ مجموع قدرت پیوند هم نویسندگی ایران در رتبه ۷۱ از ۷۳ کشور قرار گرفته است که بیانگر ضعف ارتباط محققان ایرانی با پژوهشگران در عرصه بین‌المللی است.

شکل ۵- تحلیل هم نویسندگی کشورهای فعال در حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

Figure 5- Co-authorship analysis of countries active in the field of rural viability and entrepreneurship (research findings2025)

شکل ٦- نقشه چگالی استناددهی به اسناد علمی بر حسب کشور (یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

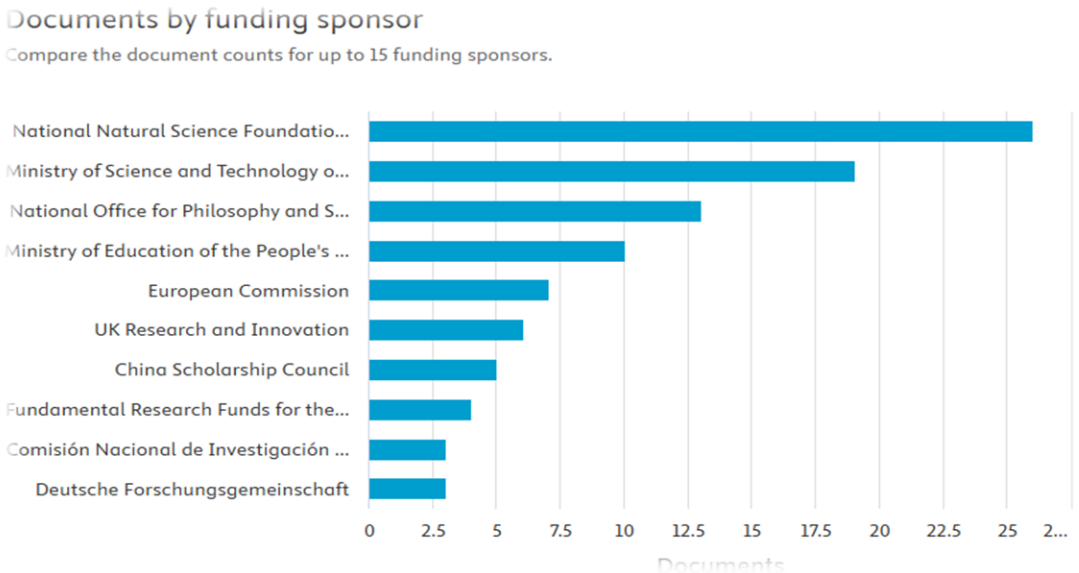
Figure 6 - Citation density map of scientific documents by country (research findings, 2025)

به منظور تحلیل استناددهی به اسناد علمی منتشره بر حسب کشورها و تعیین نقاط داغ جغرافیایی در این حوزه موضوعی، نقشه چگالی استناددهی استخراج شد که در شکل (۶) قابل مشاهده می‌باشد. در این راستا کشورهایی با حداقل دو سند

علمی وارد تحلیل شدند که در مجموع ۵۴ کشور از کل ۷۳ کشور بودند. یافته‌های حاصله حاکی از آن است که به ترتیب اسناد کشورهای بریتانیا، چین، ایالات متحده آمریکا، دانمارک و پرتغال با کسب ۱۲۲۲، ۱۰۲۴، ۸۰۷، ۵۴۰ و ۳۸۸ استناد، در پنج رتبه اول قرار گرفته‌اند. در این راستا ایران با ۹ سند در مجموع ۴۶ استناد دریافت کرده و حائز رتبه ۲۷ ام بوده است.

حامیان مالی پیشرو در پژوهش‌های زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی

بررسی اصلی‌ترین حامیان مالی در انتشار مقالات با موضوع زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی نشان می‌دهد که بنیاد ملی علوم طبیعی چین با ۲۶ انتشار بیش‌ترین حمایت مالی را داشته است. در رده‌های بعدی وزارت علوم و فناوری جمهوری خلق چین (۱۹سند)، دفتر ملی فلسفه و علوم اجتماعی(۱۳ سند)، وزرات آموزش‌وپرورش جمهوری خلق چین (۱۰ سند) و اتحادیه اروپا(۷ سند) قرار داشته اند. ۱۰ مؤسسه برتر حمایت کننده مالی تحقیقات در حوزه موضوعی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی در شکل (۷) ارائه شده است.

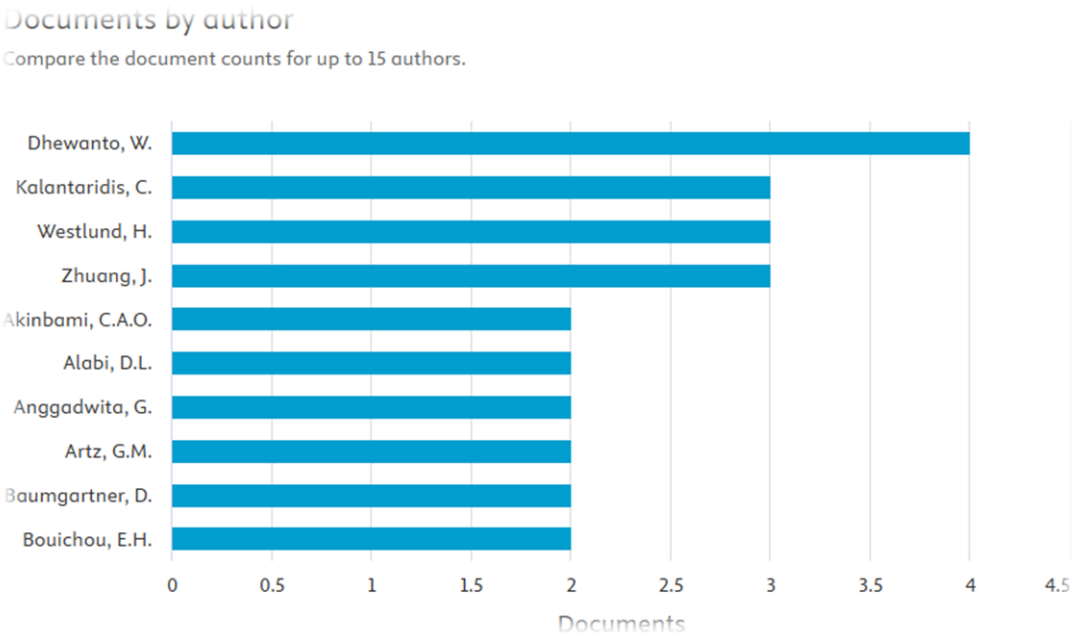
شکل۷- حامیان مالی پیشرو در پژوهش‌های زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی(مأخذ: اسکوپوس،۱۴۰۴)

Figure 7 - Leading funders of rural sustainability and entrepreneurship research (Source: Scopus, 2025)

نویسندگان پیشرو در پژوهش‌های زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی

در میان نویسندگان دارای بیش‌ترین انتشار درزمینه‌ی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی دوانتو[1] با ۴ مقاله، مقام اول را به خود اختصاص داده است. پس از وی کلانتریدیس، وستلاند و ژوانگ با سه مقاله در رتبه بعدی قرار گرفته‌اند. در شکل (۸)، ۱۰ نفر برتر دارای بیش‌ترین انتشارات در حوزه موضوعی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی به تصویر درآمده است. بیش‌ترین مقاله را انتشار داده است. در رده‌های بعدی به ترتیب، استوکوئه، ماء، ژانگ، گائو، گائو، هارتسن، هوو، موریموتو و سواری می‌باشند. ده نفر اول مجموعاً تاکنون ۲۵ مقاله از کل مقالات را انتشار داده‌اند.

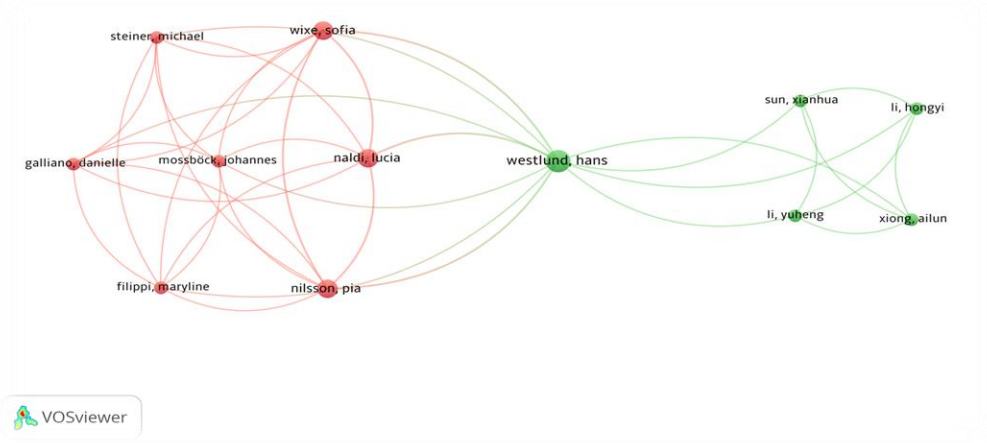
1- Dhewanto, W.

شکل۸- نویسندگان پیشرو در پژوهش‌های زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی(مأخذ: اسکوپوس،۱۴۰۴)

Figure 8 - Leading authors in rural viability and entrepreneurship research (Source: Scopus, 2025)

یافته‌های مندرج در شکل (۹)، نشان دهنده تحلیل هم نویسندگی افراد فعال در حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی و به عبارتی همکاری مشترک بین آن‌ها است. در این راستا با در نظر گرفتن شراط داشتن حداقل یک سند علمی، کلیه نویسندگان به تعداد ۹۳۵ نفر وارد تحلیل شدند که عمده نویسندگان فاقد شبکه هم نویسندگی با یکدیگر بودند و صرفا ۱۲ هم نویسنده در ۲ خوشه با ۳۸ پیوند استخراج شدند. خوشه ۱ با رنگ قرمز و خوشه ۲ به رنگ سبز قابل مشاهده‌اند.

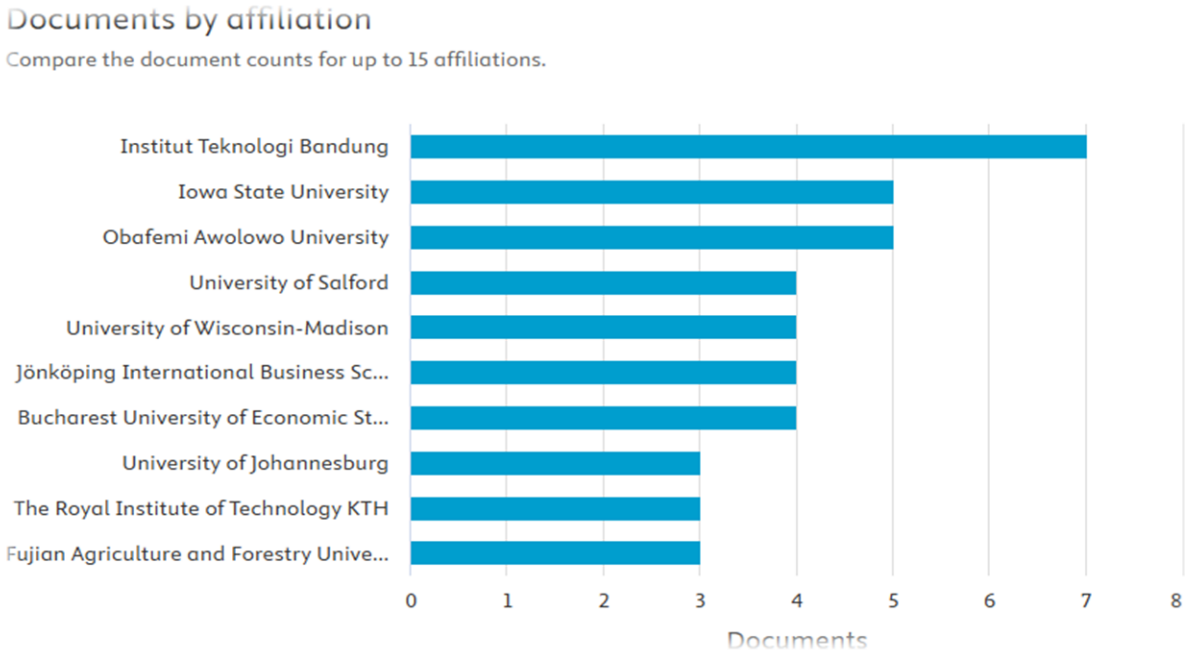

شکل ۹- تحلیل هم نویسندگی محققان حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

Figure 9- Co-authorship analysis of researchers in the field of rural viability and entrepreneurship (Research findings, 2025)

تحلیل موسسات پیشرو بر حسب تعداد اسناد و وابستگی سازمانی

بر اساس یافته‌های درج شده در شکل(۱۰)، مقایسه تعداد اسناد منتشر شده بر حسب وابستگی سازمانی، حاکی از آن است که مؤسسه فناوری باندونگ با ۷ سند در رتبه اول قرار دارد. پس از آن دانشگاه ایالتی آیوا و دانشگاه اوبافمی آولوو با ۵ سند در رتبه بعدی قرار گرفته‌اند. ۱۰ مؤسسه اول در مجموع ۴۲ سند را منتشر کرده‌اند. نام ۱۰ مؤسسه برتر در نشر اسناد علمی در حوزه موضوعی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی، بر حسب وابستگی سازمانی، در شکل (۱۰) ارائه شده است.

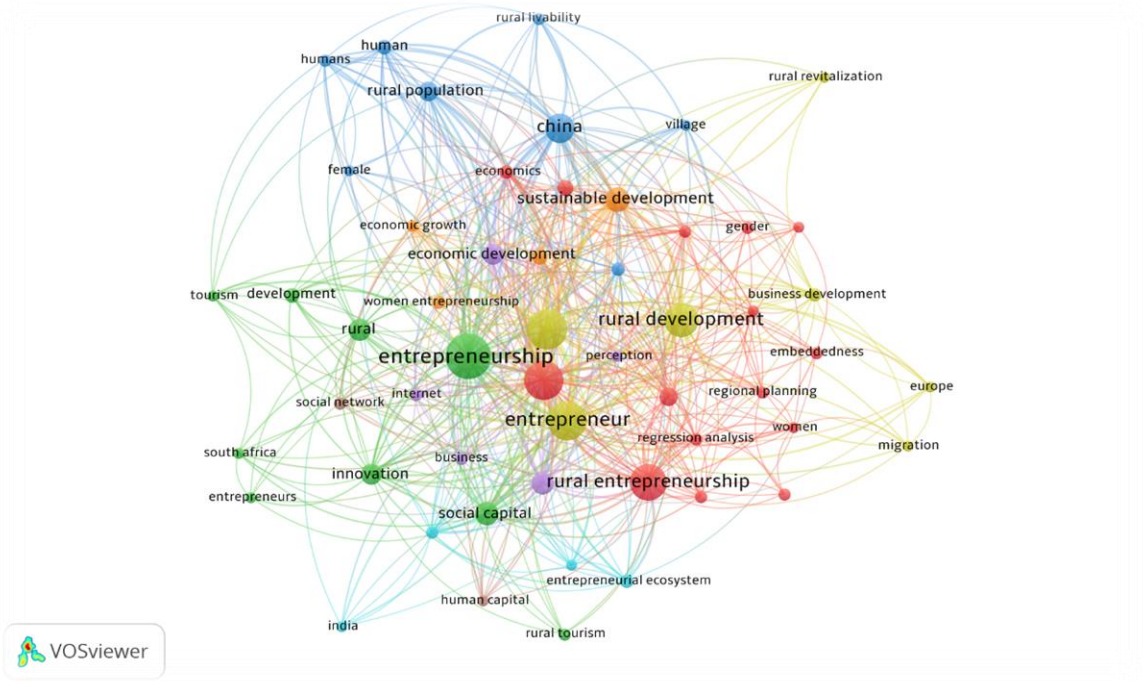

شکل ۱۰- تحلیل موسسات پیشرو بر حسب تعداد اسناد و وابستگی سازمانی(مأخذ: اسکوپوس،۱٤۰٤)

Figure 10 - Analysis of leading institutions by number of documents and organizational affiliation (Source: Scopus, 2025)

تحلیل هم رخدادی واژگان کلیدی

تحلیل هم رخدادی واژگان کلیدی در مطالعات حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی، مشروط به آنکه رخداد هر کلمه کلیدی حداقل ۵ مرتبه باشد، منتج به شناسایی ۵۴ کلمه کلیدی هم رویداد در مطالعات منتخب شد. واژگان کلیدی با بیش‌ترین تعداد رخداد شامل کارآفرینی، نواحی روستایی، کارآفرین، کارآفرینی روستایی، توسعه روستایی به ترتیب با ۸۵، ۶۵، ۶۴، ۵۵ و ۴۷ تکرار بودند. در این میان کلمه کلیدی "زیست‌پذیری روستایی" در مقایسه با سایر واژگان کلیدی صرفاً ۶ رخداد داشته و در مقایسه با سایر کلمات کم‌تر مورد توجه محققان بوده است. این کلمات کلیدی مبتنی بر هم رخدادی در ۸ خوشه دسته بندی شدند و با ۵۳۰ ارتباط به یکدیگر پیوند داده شده‌اند (شکل ۱۱). وضعیت خوشه بندی کلمات کلیدی، در جدول (۱) ارائه شده است. به لحاظ تفکیک رنگ خوشه‌های مذکور در نقشه هم رخدادی کلید واژگان، خوشه ۱ با رنگ قرمز، خوشه ۲ با رنگ سبز، خوشه ۳ با رنگ آبی، خوشه ۴ بارنگ زرد، خوشه ۵ با رنگ بنفش، خوشه ۶ با رنگ فیروزه‌ای، خوشه ۷ با رنگ نارنجی و خوشه ۸ با رنگ کالباسی از یکدیگر متمایز شده‌اند.

شکل۱۱- نقشه هم رخدادی واژگان کلیدی در مطالعات زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

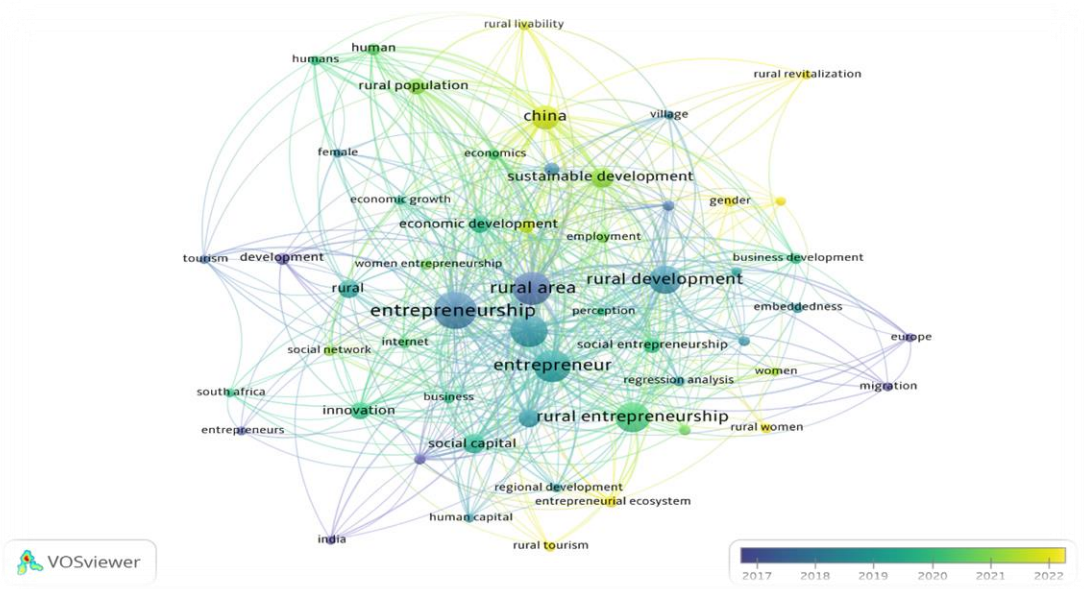
Figure 11 - Co-occurrence map of keywords in studies of rural viability and entrepreneurship (research findings, 2025)

جدول ۱- خوشه بندی واژگان کلیدی مرتبط با حوزه اکوسیستم و قصد کارآفرینی کشاورزی

Table 1- Clustering of keywords related to the ecosystem domain and agricultural entrepreneurial intention

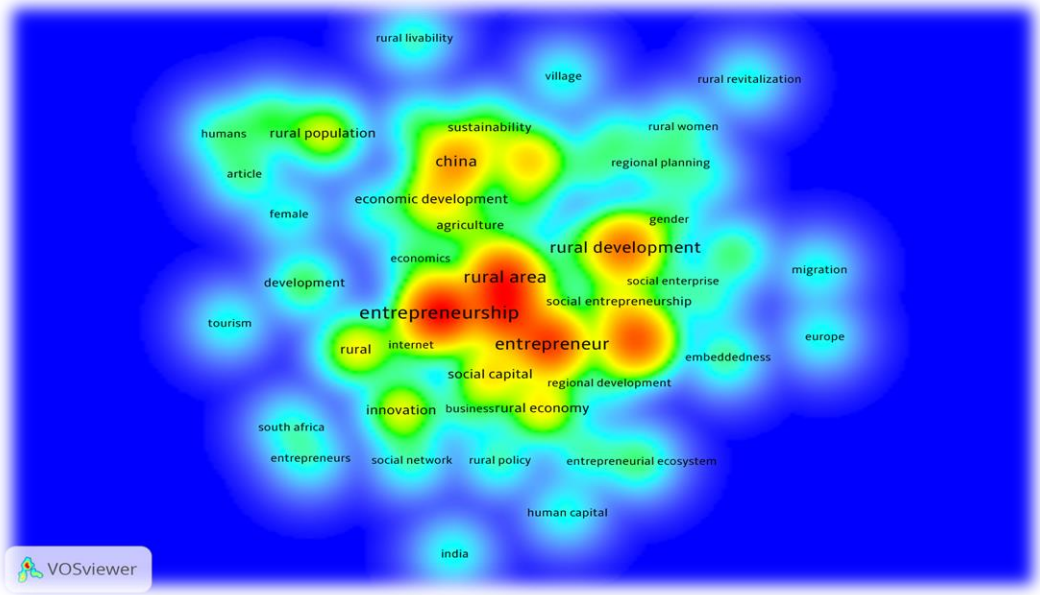
نام خوشه Cluster	کلمات کلیدی Keyword	فراوانی Abundance
خوشه ۱	Agriculture, Economic and Social effects, economics, embeddedness, gender, Regional Development, regression analysis, rural areas, rural entrepreneurship, rural women, social Enterprise, systematic literature review, women, women entrepreneurs	۱۵
خوشه ۲	Development, entrepreneurs, entrepreneurship, innovation, rural, rural tourism, social capital, South Africa, tourism	۹
خوشه ۳	China, employment, female, human, humans, rural livability, rural population, Village	۸
خوشه ۴	Business development, entrepreneur, Europe, migration, rural area, rural development, rural revitalization	۷
خوشه ۵	Business, economic development, internet, perception, rural economy	۵
خوشه ۶	entrepreneurial ecosystem, India, Regional Development, rural policy	۴
خوشه ۷	Economic growth, sustainability, sustainable development, women entrepreneurship	۴
خوشه ۸	Human capital, social network	۲

مطابق یافته های درج شده در شکل (۱۲)که مبین نقشه هم رخدادی کلید واژگان در گذر زمان است، هم رخدادی کلمات کلیدی کارآفرینی، توسعه روستایی و نواحی روستایی قدیمی تر و در سال ۲۰۱۷ بوده است که با گذشت زمان و گذار به سمت سال ۲۰۲۱ کارآفرینی روستایی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته است. توجه به واژگان کلیدی زیست‌پذیری روستایی، بازآفرینی روستایی، اکوسیستم کارآفرینی، گردشگری روستایی و جنسیت و زنان روستایی متأخرتر بوده و پس از ۲۰۲۱ رخ داده است که اندازه دایره‌ها بیانگر تمرکز کم‌تر مطالعات بر این حوزه‌های مطالعاتی در مقایسه با کارآفرینی و توسعه روستایی بوده است.

شکل۱۲- هم رخدادی واژگان کلیدی حوزه مطالعاتی زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی در گذر زمان (یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

Figure 12 - Co-occurrence of keywords in the study area of rural viability and entrepreneurship over time (research findings, 2025)

شکل ۱۳- نقشه چگالی هم رخدادی واژگان کلیدی حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی (یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

Figure 13 - Co-occurrence density map of keywords in the field of rural viability and entrepreneurship (research findings, 2025)

در همین راستا در شکل ۱۳، نقشه چگالی هم رخدادی واژگان کلیدی پژوهش‌های مرتبط به نمایش درآمده است. رنگ قرمز، نشان دهنده پررخدادترین کلمات کلیدی است و هر چه به سمت رنگ فیروزه‌ای میل کند، چگالی کلمات کاهش پیدا

می‌کند. همچنین دوری و نزدیکی کلمات شدت هم رخدادی واژگان را خاطر نشان می‌سازد که بیانگر هم رخدادی پایین کارآفرینی و زیست‌پذیری به عنوان واژگان کلیدی اصلی مورد نظر در این پژوهش است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی مفهوم زیست‌پذیری روستایی با تأکید برکارآفرینی و تحلیل روند پژوهش‌های مرتبط با آن، بر اساس اسناد نشر یافته در پایگاه داده علمی بین‌المللی معتبر اسکوپوس، در یک بازه زمانی ۳۵ ساله (۱۹۹۰–۲۰۲۵)، پرداخته است. نتایج مطالعه حاکی از آن است که مطالعات حوزه زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۸ از روندی نسبتاً ثابت و با اقبال نسبی کم‌تر روبرو بوده است. پس از آن طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ ضمن افزایش توجه نسبت به دوره قبل، اما همچنان از روند ثابت افزایشی تبعیت نکرده و نوسانی بوده است به طوری‌که بهترین وضعیت را در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ تجربه کرده است. از سال ۲۰۱۸ با یک روند جهشی رو به افزایش گذاشته که البته با یک کاهش اندک در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ روبرو شده و مجدداً در سال ۲۰۲۴ به بالاترین حد خود رسیده است. با توجه به اینکه داده‌های گردآوری شده در این پژوهش مربوط به ابتدای سال ۲۰۲۵ است، بنابراین نمی‌توان پیش‌بینی دقیقی نسبت به وضعیت این روند در سال جاری میلادی داشت، البته نشر ۸ سند علمی طی ابتدای سال احتمال تداوم چشم انداز افزایشی در مطالعات زیست‌پذیری و کارآفرینی را خاطر نشان می‌سازد. از آنجا که نتایج بررسی وضعیت هم رخدادی واژگان کلیدی پژوهش حاکی از آن است که تمرکز مطالعات عمدتاً بر کارآفرینی و کارآفرینی روستایی بوده و زیست‌پذیری روستایی کم‌تر مورد توجه بوده است و عمده توجه به موضوع زیست‌پذیری روستایی پس از ۲۰۱۲ رخ داده است، از این رو شکاف مطالعاتی در حوزه زیست‌پذیری روستایی آشکار می‌شود و بنابراین پیشنهاد می‌شود محققان نسبت به مطالعه زیست‌پذیری روستایی توجه بیش‌تری داشته باشند. این امر با توجه به اهمیت آن به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی مرتبط با کیفیت زندگی و توسعه پایدار روستایی بیش از پیش ضروری می‌نماید. از سویی این هم رخدادی حاکی از آن است که شکاف مطالعاتی عمده‌ای در رابطه با تحقیقاتی که بطور همزمان موضوعات زیست‌پذیری و کارآفرینی روستایی را مورد توجه قرار دهد وجود دارد که بر این مبنا حرکت در مسیر پرکردن این شکاف پژوهشی آشکار و به عنوان پیشنهاد حاصل از نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود.

علاوه بر این نتایج پژوهش حاضر دلالت بر آن دارد که چین، ایالات متحده آمریکا، هندوستان با ۷۲، ۳۷ و ۳۳ سند نشر یافته، در میان ۷۳ کشور فعال در این زمینه مطالعاتی، رتبه‌های برتر اول تا سوم را کسب کرده‌اند و ایران با ۹ سند حائز رتبه ۱۲ ام بوده است که توجه بیش‌تر محققان داخلی به این حوزه موضوعی می‌تواند زمینه بهبود جایگاه ایران را در رتبه بندی جهانی فراهم آورد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل هم نویسندگی در این مطالعه نشان داد، در این حوزه موضوعی علی رغم آنکه ایران به لحاظ تعداد تحقیقات از جایگاه نسبتاً مناسبی برخوردار است ولی محققان ایرانی همکاری بسیار اندکی با محققان سایر کشورها دارند که ضرورت توانمندسازی و سیاستگذاری منتسب نهادهای ذیربط برای بهبود شرایط همکاری‌های بین‌المللی را خاطرنشان می‌سازد. همچنین افزایش تمرکز محققان ایرانی بر این حوزه موضوعی می‌تواند زمینه بهبود جایگاه ایشان در نویسندگان پیشرو این عرصه را فراهم آورد.

در مجموع این پژوهش با مرور نظامند ادبیات موجود و روشن ساختن محورهای اصلی مطالعات گذشته، کوشیده است وضعیت تحقیقاتی در زمینه زیست‌پذیری و کارآفرینی شناسایی و شکاف پژوهشی در این حوزه را آشکار نماید. نتایج حاصل می

تواند ضمن غنی‌سازی چارچوب نظری این حوزه، نقشه راهی برای محققان و دانش پژوهان رشته‌های مختلف از جمله علوم انسانی و اجتماعی، اقتصاد، روانشناسی، علوم زمین و سایر رشته‌های بین رشته ای با توجه به بین رشته‌ای بودن حوزه‌های موضوعی مورد تمرکز در این پژوهش را فراهم آورد.

منابع

اشکانی، م. و یداللهی فارسی، ج .(۱۴۰۳). تحلیل کتاب شناختی و مصور سازی پژوهش‌های منتشر شده در زمینه ی بازاریابی کارآفرینانه در چهار دهه گذشته، تحقیقات بازاریابی نوین، (۱۴)۲، ۸۳-۱۲۰.

احمدی،ح. و حسین پور، م.(۱۴۰۳).ترسیم ساختار مفهومی حوزه‌ی دانش کارآفرینی در ایران : تحلیل هم واژگانی ، پژوهش نامه علم سنجی ، دو فصلنامه علمی دانشگاه شاهد ، (۱۱)۱، ۲۱۳-۲۳۴.

https://doi.org/:10.22070/rsci.2024.18889.1721

آموسی، ف.، فضلی ، ص.، آراستی، ز.و الهی، م.(۱۴۰۳). مرور نظامند و تحلیل علم سنجی پژوهش‌های علمی درحوزه توسعه کارآفرینی سبز، پژوهش نامه علم سنجی۱۰(۱)، ۲۸۲-

۲۵۹.

https://doi.org/: 10.22070/rsci.2023.17194.1644

احمد پورداریانی، م. و عرفانیان، ا. (۱۳۸۶).نقش و جایگاه کارآفرینی در نیل به رشد و توسعه اقتصادی، مجله اقتصادی(دو ماهنامه بررسی مسائل و سیاست های اقتصادی)، مرداد و شهریور ۱۳۸۶، شماره ۶۹ و ۷۰، ۵-۲۲.

پوروشسب، س. و کریمی زاده اردکانی، س. (۱۳۹۸). تحلیل کتاب سنجی و علم سنجی فصلنامه رهیافت بین سال های ۱۳۷۷-۱۳۹۷. رهیافت، ۲۹(۷۳)، ۸۵-

۹۸

.https://doi.org/: 10.22034/RAHYAFT.2019.13754

حیدری ساربان، و.، مجنونی توتاخانه، ع. (۱۳۹۶). نقش سرمایه روان شناختی در ارتقای کارآفرینی روستایی آذربایجان شرقی، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۶(۴)، ۹۷-۱۱۸.

حمدی پور، ا. و سعادتی راد، ا.(۱۳۹۷).مطالعه علم سنجی تولیدات علمی حوزه کارآفرینی و ترسیم ساختار علمی آن در پایگاه سالهای Web of Science طی سال های ۲۰۰۰-۲۰۱۷،دومین کنفرانس بین المللی مدیریت و کسب و کار،تبریز، ایران. https://civilica.com/doc/828292

حجی پور، م. (۱۴۰۰). پدیدارشناسی فضای کارآفرینی و کسب‌وکار روستایی در مناطق منتخب ایران (با تأکید بر چالش‌های زیسته)، نشریه جغرافیا و توسعه, ۱۹(۶۴), ۷۶-

۴۵.

https://doi.org/: 10.22111/J10.22111.2021.6319

خاصه، ع. ا.، مختاری، ح. وآقایی، ن.(۱۴۰۰).تحلیل علم سنجی و دیداری‌سازی برونداد علمی فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۷، نشریه علمی(وزارت علوم)،۱۱۰-

۷۸.

https://doi.org/: 10.30481/lis.2020.221206.1684

خراسانی ، م. ا. (۱۳۹۵)، تاملی در مفهوم زیست‌پذیری : شناخت، سنجش و رویکردها . پژوهش در هنر و علوم انسانی، اسفند ۱۳۹۵، ۱(۲)، ۹-۱۶.

رکن الدین افتخاری، ع.، لطفی مهروئیه، ح.، و طالبی فرد، ر.(۱۳۹۷). نقش مقاوم سازی مسکن روستایی در زیست‌پذیری روستاها (مطالعه موردی:دهستان

مهروئیه)،فصلنامه علمی _پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه های انسانی، (۱۳) ۴، ۵۵۶-۵۴۳.

سلیمانی مهرنجاتی، م.، تولایی، س.، رفیعیان، م. و خزاعی نژاد، ف. (۱۳۹۵). زیست‌پذیری شهری: مفهوم، اصول، ابعاد و شاخص ها. پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۴(۱)، ۵۰-۲۷.
https://doi.org/: 10.22059/JURBANGEO.2016.58120

شاهانی، ا.، شهرکی، م.ر.و دومهری، م. (۱۴۰۳). واکاوی اثرات توسعه کسب وکارهای روستایی بر بهبود زیست‌پذیری جوامع محلی (مطالعه موردی: پروژهٔ مدیریت مشارکتی منابع طبیعی و توسعه روستایی، حوزه ی اوغان، استان گلستان)، مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۱۲(۱)،۲۴-۱.
https://doi.org/: 10.22069/JEAD.2024.22490.1830

شهبازی، ح. ر. و کاملی، م. (۱۴۰۲). جایگاه کارآفرینی روستایی در توسعه پایدار. فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی، ۶(۱)، ۳۱۷-۳۰۸.
https://doi.org/:10.22034/GAHR.2023.377943.1783.

علینقی پور، م.، پوررمضان، ع.و مولائی هشتجین، ن.(۱۴۰۰).تبیین زیست‌پذیری سکونتگاه های روستایی پیرامون کلانشهر رشت، مجله توسعه فضاهای پیراشهری ، ۳(۶) ، ۱۰۷-۱۲۸.
https://doi.org/: 10.22059/jhgr.2018.255494.1007676

قراگوزلو، ه. و شوقی، م. (۱۳۹۷). ارزیابی سطوح زیست‌پذیری نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش کاکی شهرستان دشتی)،جغرافیا و روابط انسانی، ۱(۳)، ۳۶۸-۳۵۳.

کریمی، ر. و نوروزی، ی. (۱۳۹۹). تحلیلی بر نظریه‌های مدیریت دانش : رویکردی مبنتی بر نگاشت علمی ، دو فصلنامه علمی دانشگاه شاهد ، ۲(۶) ، ۱۲۲-۱۰۳.

https://doi.org/:10.2270/rsci.2019.4452.1292.

مریدسادات، پ. ومعمل وند، ش. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی پایدار گردشگری روستایی(مطالعه موردی: دهستان گلیجان ، شهرستان تنکابن)، مجله پژوهش‌های دانش زمین،۱۰(۴۰)، ۱۰۷-
https://doi.org/:10.52547/esrj.10.4.91.۹۱

مریدسادات،پ و افتخاری، ع.(۱۳۹۷). ارزیابی وضعیت توسعه کشاورزی پایدار با رویکرد کارآفرینانه (مطالعه موردی: استان خوزستان)، فصلنامه آمایش فضا و ژئوماتیک،۳(۲۲)، ۱۰۹-۱۱۸.

ویسی ناب، ب.، رحمانی، ع.، دلوچی، پ .و امیریان، س. (۱۴۰۲). ارزیابی وضعیت زیست‌پذیری شهری با تأکید بر شاخص‌های محیطزیستی (مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز). پژوهش‌های محیط زیست، ۱۴(۲۷)، ۱۷۹-۱۹۷.
https://doi.org/: 10.22034/eiap.2023.179860

Adam, M., Ghafar, N., Ahmed, A., &. Keumala, N. (2017). A Systematic Review on City Liveability Global Research in the Built Environment: Publication and Citation Matrix. Journal of Design and Built Environment (Special Issue, 2017), University of Malaya. DOI:10.22452/jdbe.sp2017no1.6

Cui ,Y.,An,D.,Sun,W.,Yang,L.,Yuan,B.(2024).the impact of environmental livability on rural economic development in china,Environment,Development and Sustainability, https://www.springer.com/gp.

Challoumis, C.(2024). The Role of Infrastructure in Economic Development. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4915778#:~:text=Infrastructure%20investments%20reduce%20operational%20costs,transactions%2C%20thus%20significantly%20boosting%20productivity.

Kaal, H.G.J. (2011). A Conceptual History of Livability: Dutch Scientists, Politicians, Policy Makers and Citizens and the Quest for a

Murgante, B. (2025). Mapping Trends in Urban Livability Research: A Comprehensive Bibliometric Analysis. Journal of Planning Literature, 0(0). https://doi.org/10.1177/08854122241312181.

Norris, T., & Pittman, M. (2000). Healthy Communities and Sustainable Development: Creating Community Indicators. Public Health Reports, 115(2–3), 118–124.

Phan Tan, L. (2021). Mapping the social entrepreneurship research: Bibliographic coupling, co-citation and co-word analyses. Cogent Business & Management, 8(1). https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1896885

Wang, T., Yang, Z., Chen, X., & Han, F. (2022). Bibliometric analysis and literature review of tourism destination resilience research. International journal of environmental research and public health, 19(9), 5562.

Wortman, M. S. (1995). Rural Entrepreneurship Research: An Integration into the Entrepreneurship Field. *Proceedings of the 40th ICSB World Conference*, 3, 1–15.

Yekeen, A.Y., &. Misnan, S., H. (2025). A Bibliometric Review of Urban Liveability and Social Exclusion. International Journal of Research and Innovation in Applied Science (IJRIAS), Vol. 10(2),516-521, February. DOI: https://doi.org/10.51584/IJRIAS.2025.10020046

Livable City. City, 15(5), 532–547.

Kakouris, A.,Georgiadis, P.(2016). Analysing entrepreneurship education: a bibliometric survey pattern, Kakouris and Georgiadis Journal of Global Entrepreneurship Research (2016) 6:6 .https://doi.org/10.1186/s40497-016-0046-y

Khusairy, N. M., Misnan, S. H., &. Rameli, A.(2025). Bibliometric Analysis on Liveable Concept from the Perspective o f Neighbourhood. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, Vol. 15, No. 4. 24-43. http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v15-i4/25044

Lordkipanidze, M.(2002). Enhancing Entrepreneurship in Rural Tourism for Sustainable Regional Development: The case of Söderslätt region, Sweden. IIIEE Reports 2002:10.

Lwesya, F., &. Mwakasangula, E. (2023). A Scientometric Analysis of Entrepreneurship Research in the Age of COVID-19 Pandemic. Future Business Journal, Vol. 9, 103(2023). https://doi.org/10.1186/s43093-023-00275-4

Masoomi, E., & Rezaei-Moghaddam, K. (2022). An empirical analysis of the opportunity-based concept of rural entrepreneurship. Journal of Agricultural Science and Technology, 24(4), 751-765.

Molaei Qelichi, M., Ghasemi, K., Tepe, E., &